لادانێن سینتاکسی د گۆتنێن پێشییاندا

پ. هـ. د. سـانـیا جـبار عبوزید
پ. هـ. د. دلبرین عبدالله علی
د. شـــیلان یـونـس مـحـمـد
پشکا زمانێ کوردی- فەکۆلتییا زانستێن مرۆڤایەتی-زانکۆیا زاخۆ- هەرێما کوردستانێ/ عێراق.

پۆختە:

گۆتنێن پێشییان ئێک ژ ئەوان کەرەستەیێن گرنگێن ئەدەبی و زمانینە، کو بەردەوام ژ لایێ ئاخفتنکەرێن زمانیڤە ژبۆ مەرەما گەهاندنا واتایەکا پۆختە دهێتە بکارهینان، هەلبەت ئەڤ چەندە ژی بێ کارتێکرنا لایەنێن زمانی نەبوویە،لەورا لادان ئیک ژ مژارێن گرنگە، کو د پیکهاتا زمانییا گۆتنێن پێشییاندا هەیە.
لادان د زمانیدا بریتییە ژ ئەوێ چەندێ کو هندەک کەرەستە د زمانیدا دهێنە لادان، ئەڤ لادانە ژبۆ سڤکگۆتنێ و رێگرتن ژ دووبارەبوونێیە.

ئەو رێبازا کو بۆ ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێ هاتییە پەیرەوکرنێ، رێبازا وەسفییە. ئەگەرێ هەلبژاردنا ئەڤێ ڤەکۆلینێ ئەوە، کو د زمانێ کوردیدا د گۆتنێن پێشییاندا هندەک پێکهین ژ لایێ سینتاکسیڤە دەرناکەڤن، ئەڤ چەندە ژی بۆ مژارا لادانێ ڤەدگەریت.

ئارمانجا سەرەکییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ ئەوە، بزانین کیژ جۆرێ لادانا سینتاکسێ باراپتر د ئەوان گۆتنێن پێشییاندا هەنە، کو وەکو کەرەستە بۆ ڤەکۆلینێ هاتینە هەلبژاردن.

گریمانەیێن ئەڤێ ڤەکۆلینێ ئەڤەنە، ئەرێ لادان د هەموو گۆتنێن پێشییاندا هەنە؟ ئەو کیژ پێکهێنێن د پێکهاتا سینتاکسییا گۆتنێن پێشییاندا د شیاندانن بهێنە لادان؟ ئەرێ کیژ جۆرێ لادانێ د رستەیا سادە و کیژ جۆرێ لادانێ د رستەیا لێکداییدا هەیە؟

پەیڤێن سەرەکی: *لادان، گۆتنێن پێشییان، لادانا سینتاکسی، پێکهێنێ لادایی.*

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١- پێشەکی:

١-١ ناڤونیشان و کەرەستەیێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە لژێر ناڤونیشانێ (لادانێن سینتاکسی د گۆتنێن پێشییاندا)یە. کەرەستەیێ کو بۆ ڤەکۆلینێ هاتییە بکارهینان، ژمارەیەکا ژ گۆتنێن پێشییان ژ پەرتووکا(مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشییا) ژ لایێ ڤەکۆلەرێن ئەڤێ ڤەکۆلینێڤە هاتنیە هەلبژاردن.

١-٢ گرنگییا ڤەکۆلینێ:

گرنگییا ڤەکۆلینێ د دیارکرنا لادانێن زمانی د گۆتنێن پێشییاندا ژ لایێ سینتاکسیڤە دیاردبیت، هەلبەت بۆ مەبەستا سڤکگۆتنێ لادان دهێنە ئەنجامدان.

١-٣ ئارمانجا ڤەکۆلینێ:

ئارمانجا سەرەکییا ڤەکۆلینێ ئەوە، دیارکرنا جۆرێن لادانێن زمانی ژ لایێ سینتاکسیڤە کو د گۆتنێن پێشییاندا بۆ ئەڤێ ڤەکۆلینێ هاتینە هەلبژاردن.

١-٤ سنوورێ ڤەکۆلینێ:

سنوورێ زمانییێ ڤەکۆلینێ ئاستێ سینتاکسێ بخۆڤەدگریت، ژ لایێ ئەدەبیڤە بابەتێ گۆتنێن پێشییان بخۆڤەدگریت.

١-٥ پرسیارێن ڤەکۆلینێ:

ب شێوەیەکێ گشتی ڤەکۆلین لسەر بنەمایێ ئەڤان پرسیاران دێ هێتە ئەنجامدان:

١- ئەرێ لادان د هەر دوو ڕستەیێن سادە و لێکداییدا هەیە؟

٢- لادانێن سینتاکسی دبنە چەند جۆر؟ چ جوداهی دناڤبەرا ئەواندا هەیە؟

٣- کیژ پێکهێن د پێکهاتا سینتاکسییا گۆتنێن پێشییاندا د شیاندانە بهێنە کرتاندن؟

٤- ئەرێ نیشانەژی وەکو پێکهێنێن رستەیێ دهێنە کرتاندن؟ ئەو کیژ نیشانەن؟

٥- ئەرێ جهگوهۆرینا کیژ پێکهێنێن رستە لبەر لادانا سینتاکسی دکەڤن؟

١-٦ ڕێبازا ڤەکۆلینێ:

بۆ ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێ، ڕێبازا وەسفی هاتییە بکارهینان.

١-٧ پێکهاتا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژ بلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو تەوەران پێکدهێت:

تەورێ ئێکێ تەرخانکرییە بۆ لایەنێ تیۆری و سێ سەرەبابەتان (چەمك و پێناسەیێن لادانێ، جۆرێن لادانێ و لادانا زمانی) بخۆڤەدگریت.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

تەوەرێ دوویێ: بۆ لایەنێ پراکتیکیێ ڤەکۆلینێ هاتییە تەرخانکرن، کو تێدا سە و پێنج گۆتنێن پێشییان هاتینە دیارکرن ژلایێ لادانێن سینتاکسیڤە.

١- چەمک و پێناسە و جۆرێن لادانێ:

١-١ چەمک و پێناسەیێن لادانێ

دەق خودان فۆرمە و بەری بیتە پەیام و بگەهیتە مەژیێ خوینەری، خوینەر د ئێکەمین پەیوەندییا خوە لگەل دەقیدا ب رێکا چاڤان- رویبەرووی شێوازێ دارشتنێ دبیت. لەورا شێوازێ دارشتنێ رۆلەکێ گرنگ د گەهاندنا پەیام، هەست، هزر و وێنەیێن شیعری و ئەدەبیدا هەیە. لدویڤ ئەوێ چەندێ کو جیاوازییەکا بنەرەتی د ناڤبەرا دەقێ ئەدەبی و دەقێ ئاساییدا هەیە، شێواز ب خالا جوداکەر د ناڤبەرا هەر دوو جر دەقان دهێتە دانان. دەرئەنجامێ ئەگەرێن (تەکنیکی و دەرەکی) شێوازێ ئەدەبی بۆ دەقی درست دبیت. هندی لادانە ل پالْ هەلبژاردنێ هەر دوو ب بنەمایێن سەرەکیێن شێوازگەریێ دهێنە هژمارتن. (عەبدوڵلا، ٢٠١٢: ٣٣) زاراڤێ لادان (Deviation) ب رێکا زمانڤانییا نوی و رەخنا زمانڤانی ب رێکا زمانێ ئینگلیزی چوویە دناڤ رەخنەیا ئەدەبیدا. (داد، ١٣٨٥: ٥٤٠) د گورەپانا ئەدەبیدا لادانێ گرنگییەکا تایبەت هەیە. هەتا ئەوێ رادەی گەلەک کەس زمانێ هوزانێ بەرامبەر ب لادانێ دزانن. ب دیتنا یاکوبسنی ئەدەبیات واتا دەرکەفتن و لادانا یاسایێن بەربەلاڤێن زمانی (ایگلتون، ١٣٨٣: ٤) ب هەمان شێوە موکارۆفسکی وێرانکرنا پیڤەر و لادان ژ یاسایێن زمانی ب کارێ زمانێ ئەدەبی دزانیت.(احمدی، ١٣٨٦: ١٢٤-١٢٥) چنکو لادان واتە ((بەرهەمهێنانی زمانێکی دیکە و نوێ بۆ ئەدەب، جیاواز لەو زمانەی ئاخاوتنی گشتیی پێدەکریت و جیاواز لەو زمانە سروشتیەش، کە لە بەر رۆشنایی یاساکانی زمان بەرێوە دەرۆات.)) (عەبدوڵلا،٢٠١٣: ١٤٧) بەرهەمهینانا ئەڤی زمانی، زمانەکێ پڕ داهێنان و جیاواز ژ ئەو زمانێ پیڤەرییە ئەوا یاسایێن ئەوێ پێش وەخت د مەژیێ خەلکیدا هەیە و رۆژانە پێ دئاخڤن. چنکو هەر زمانەک لگورەی تایبەتمەندییێن خوە پێگیرییێ ب هندەک یاسایان دکەت. ئەڤ یاسایە جهێ خوە د مەژیێ ئاخفتنکەراندا دگریت و ژ لایێ زۆرینەیا خەلکیڤە دهێتە پەیرەوکرن و لادان، رەڤینەکە ژ ئەڤان یاسایێن بەربەلاڤ. هەر چەندە مەبەست ژ ئەڤی کاری ئەو نینە کو دێ زمانەکێ جودا ژ زمانێ رۆژانە هێتە ئاڤاکرن، چنکو د راستیدا بنەمایێن ئەوی هەر ژبۆ زمانێ رۆژانە دزڤرن، لێ پشتی هندەك دەستکاریان، ب واتایەک دی نڤیسەری دڤێت دەربرینەکا نەپێشبینی و نەچاڤەرێکری دروست بکەت، ئانکو نڤیسەری دڤێت دەقی ب ئاراستەکا جوانکاری پێشکێشی خوینەری بکەت. (سليمان: ١٩٩٥: ٢٥). لادان ((دەرچوونا دەربرینێیە ژ شێوێن بەربەلاڤ و بەرنیاس ب پیڤەرێ بکارهینانێ ژلایێ دیتن و زمان و دارشتن و پێکهاتنێڤە))(اليافي: ٢٠٠٨: ٢٦) لادان بریتییە ژ تێکدان و سەر پێچیکرنا یاسایێن زمانی، ئەوژی ب مەبەستا پێکهینان و دروستکرنا پەیوەندی و واتایەکا نوی د

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ناڤبەرا پەیڤێن دەقیدا و مەرەم ژ پەیرەوکرنا لادانێ د زمانێ ئەدەبیدا ژ لایێ نڤیسەریڤەئەوە، وی دڤێت زمانێ ئەوی یێ جیاواز و دویربیت ژ زمانێ بەرهەمێن دیتر.

لادان وەکو ئێک ژ بنەمایێن سەرەکییێن شێوازێ ئەدەبی بریتییە لە ((لادان لە یاساکانی زمانی خۆکار)) (کانەبی، ٢٠٠٩: ٢٨) لادان ژ یاسایێن خۆکارێن زمانی ب واتا بەڕەلاییا زمانی ناهێت، بەلکو لادان ((هەڵەیەکی ئەنقەستە و بۆ مەبەستی ڕاستگەیاندنێکی دەلالی و تایبەتی بەکار دێت.)) (مەحموود، ٢٠١٢: ١٣٠) دویرکەفتن ژ واتا، چەمک و وێنەیێن هەمیشەیی ئێکە ژ ڕێکێن چێژبەخشین و کارتێکرن لسەر خوینەری. ئەڤە هەمان تشتە ئەوا فۆرمالیستێن ڕووس و لدویڤدا قوتابخانا پراگ داکوکی لسەر دکرن.

زانایان بۆ شێوازگەرییێ دوو مەرجێن سەرەکی بۆ لادانێ دەستنیشانکرینە کو پێدڤییە ئەو مەرج تێدا بن. ئەو ژی بریتینە ژ:
((١-لادانەکە بە شێوەیەک بێت لە چوارچێوەی ڕێگەپێدراوی ڕێزماندا ئەنجام بدرێت.
٢- دەبێ لادانەکە سوودێک بگەیەنێت، چونکە لادان لە خودی خۆیدا ئامانج نییە، بەڵکو ئامانج لە لادان درووستکردنی کاریگەرییە لە سەر خوێنەر، بۆ ئەوەیە خوێنەر بەو شێوەیە ئاراستە ببێ، کە واقیع و خەونی نووسەرەکە دەیخوازێت.)) (عەبدوڵلا،٢٠١٠: ٦٣-٦٤)

٢-١ جۆرێن لادانان:

دەربارەی جۆرێن لادانان ژلایێ پسپورێن بوارێ شێوازگەرییێ، چەندین پارڤەکرنێن جۆراوجۆر هاتینە ئەنجامدان. بۆ نموونە د پەرتووکا (شێواز و شێوازگەری)دا، لادان ب سەر چار جۆران هاتییە دابەشکرن:

١-لادانی گشتی

٢-لادانی تایبەتی

٣-لادانی واتایی:

- لادانی ئاشکرا
- لادانی درکاوی کەرتی
- لادانی درکاوی تەواو

٤- لادانی دارشتن (تەرکیبی):

- لادان لە بنەمای سینتاکسی
- لادان بە درێژ بری
- لادان بە کورتبری
- تێکدانی سیستەمی دروستکردنی وشەی لێکدراو

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- لادان بە گۆرینی شێواز
- لادان بە گۆرینی پیت. (عەبدوڵلا،٢٠١٠: ٧١-٩٣)

د پارڤەكرنەكا دیتردا لسەر بنەمایێ شێوە و جوراوجورییا واتایێ، لادان ب سەر نەهـ جوران هاتییە پارڤەكرن:

١-لادانا گوتنێ
٢-لادانا واتایی
٣- لادانا ڕستەسازی یان ڕێزمانی
٤-لادانا فەرهەنگی
٥-لادانا گوهۆڕینا پلەیا پیشەیی
٦-لادانا مۆرفۆلۆژی
٧-لادانا مۆرفۆلۆژی و گرافۆلۆژی
٨-لادانا ناڤخۆیی
٩-لادانا دەرڤەیی (داد،١٣٨٥: ٥٤٠-٥٤٢)

(لیچ) لادانێ ب سەر هەشت جۆران پارڤەدكەت (لێكسیكی، فۆنۆلۆژی، كاتی، شێوازی، واتایی، ڕستەسازی، زاری، نووسینی) (كانەبی،٢٠٠٩: ٢٩) د پارڤەكرنەكا دیتردا ب ڕەنگەكێ گشتی و لدویڤ ئەركان ئاماژە ب جۆرێن لادانان هاتینە كرن. ب ئەڤی شێوەی (لادان بە پێی ئاستەكانی زمان، لادان لە سەر بنەمای جوانكردن و گەیاندن و پەیوەندی كردن، لادانی خوازەیی، لادان بە پێ ی بونیادی دەق، یا خود لادان بە پێی تەوەری جێنشینی و هاونشینی واتا ڕێكخستن و گورینی وشە...هتد.) (ئەحمەد، ٢٠١٣: ٤٢).
ب وردبوون د ئەڤان پارڤەكرنان و پارڤەكرنێن كەسێن دیتر دیار دبیت، هەمی پارڤەكرن ب سەر دوو هێلێن لادان د ئاستێ واتا و ئاستێ دارشتنێدا خوە دیار دكەن. ب واتایەكا دی ئەوێن پەیوەندی ب لایەنێ جوانكاری و ڕوونبێژییێ هەیە، دچیتە ژێرخانا لادانا واتایی و ئەوێن پەیوەندی ب لایەنێ فۆڕم و دارشتنێڤە هەیە، دچیتە ژێرخانا لادانا دارشتن و زمانی.
پشتی مە ب ڕەنگەكێ بلەز ئاماژە ب جۆرێن لادانان كری، نوكە دێ بەحسێ لادانا زمانی كەین كو مەرەما سەرەكییا ئەڤێ ڤەكۆلینێیە:

١-٣ لادانا زمانی:

لادانا زمانی بریتییە ژ ((بە شێوەیەكی جیا لە زمانی سروشتی وشە و دەستەواژە و ڕستەكانی دەقێكی ئەدەبی دورست دەكرێت و پێكەوە دەلكێنرێت))(عەبدوڵلا، ٢٠١٠: ٨٥)، ژبۆ دیاركرنا ئاست و سنوورێن لادانا زمانی هندەك كەس هەر سێ ئاستێن دەنگ، پەیڤ و ڕستەیێ دیار دكەن و هندەك كەسێن دیتر ئاستێ دەنگی ژ هەر دوو ئاستێن دیتر جودا

دكەن و ل ژێر ناڤێ لادانا ڕێزمانی د هەر دوو ئاستێن پەیڤ و ڕستە ب لادانا ڕێزمانی ناڤدکەن. (داد، ١٣٨٥: ٥٤٠)

لادان د ئاستێ دەنگیدا: د ئەڤی جۆریدا نڤیسەر هەولا خوە ڕزگارکرن ژ کوت و بەند و یاسایێن دەنگییێن بەربەلاڤ دەت. ئەڤ چەندە ژی ((بە پێی پێداویستی هاوڕێکی شیعرییەوە دێتە گۆڕین)) (سەعید، ٢٠١٠: ٦٤) لادانا دەنگی ژی ب چەند شێوازان خوە دیار دکەت:

أ- کرتاندنی دەنگ:لابرنا دەنگەکی یان زێدەترە د بنیاتا پەیڤێدا. ئەڤ قرتاندنە ژی یان ل دەستپێک، ناڤەڕاست یان دوماهییا پەیڤێ دێ هێت.

ب- زێدەکرن: ئەڤە بەرۆڤاژی جۆرێ (أ)ە. د ڤێرێدا دەنگەک یان زێدەتر د بنیاتێ پەیڤێدا دهێتە بکارئینان.

ج- گوهۆڕینا: گوهۆڕینا دەنگەکییە ل شوینا دەنگەکێ دیتر د پەیڤێدا. ئەڤ چەندە زێدەتر بۆ مەبەستا کێش و ڕێتمێ بکار دهێت. بۆ نموونە نڤیسەر پەیڤێن (شینۆ، دێمۆ، نەسیمۆ...هتد) بکار بهینیت. ب ئەڤی جۆری جاران دبێژنێ ((لادانی شێوازاری، چونکە شاعیر چەند هەول بدات بە زمانی یەکگرتووی سەردەمی خۆی بنووسێ ناتوانی دەست بەرداری شێوەزاری تایبەتی خۆی بێ)) (ئەحمەد،٢٠١٣: ١٠٧)

د- یاری کرن ب پیت/ دەنگ: ئەڤ چەندە ب مەبەستا ((سەرنجڕاکێشانی خوێنەرە و لادانە لە شێوازی باو)) (سەعید، ٢٠١٠: ١٠٦)

لادان د ئاستێ پەیڤێدا: پەیڤ کەرستەیێ سەرەکییێ دارشتنێیە، لەوڕا نڤیسەر هەولددەت ب ڕێکا ((لادان لە یاسا وشەسازییەکان زمانی خۆی بەرجەستە بکات بە مەش لادانی وشەسازی ڕوودەدات.)) (کانەبی، ٢٠٠٩: ٤٨) ئەڤ چەندە ژی ب چەند شێوەیان خوە دیار دکەت وەکی (داهێنانا پەیڤێن نوی، لادان ژ ڕوونانا بەربەلاڤ...)

لادان د ئاستێ ڕستەیێدا: واتە بەزاندن و لادانا یاسایێن ڕێزمانی. ئەڤە ب ئەستەمترین جۆرێ لادانێ دهێتە هژمارتن، چنکو ژ لایەکیڤە (بنیاتێ ڕێزمانییێ هەر زمانەکی سنووردارە و ژ لایێ دیڤە سەرەرای سنوورداربوونێ جوراوجورییا زمانی د ئاستێ ڕستەیێدا دروست دبیت.) (کدکنی،١٣٦٨: ٢٦) بۆ نموونە ڕستەیا کوردی ژ ڕێزکرنا (بکەر، بەرکار، کار) پێکدهێت، ئەگەر کارێ تێپەڕ بیت. پتریا جاران د شێوازێ ئەدەبیدا نڤیسەر و هوزانڤان پەیرەوییا ئەڤێ ڕێزبەندی و یاسایێ ناکەت.

- **ژێبرن:** ژێبرنا کەرستەکی د ناڤ ڕستەیێدا ئەڤە ژی ((نابێ کار لە ماناکان بکەن)) (کاکی:١٢٥:٢٠٠٨) ژێبرن دبیتە ئەگەرێ درستکرنا هەست و سوزێن سەرنجراکێش چنکو ب ڕێکا کێمکرنێ ئازادییەکا زێدەتر بۆ ئەفراندنا وێنەیێن جوانتر دهێتە بەخشین. ب ئەڤی ڕەنگی واتا چرتر دبیت. ژێبرن د چەندین ئاستاندا خوە دیار دکەت ژێبرنا کاری، بەرکاری، بکەری...

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- **زێدەکرن:** هەر چەندە زێدەکرنا کەرستەیێن دیتر دبیتە ئەگەرێ بەرفرەهتر بوونا ڕستەیێ ل جاران ل گوڕەی پێدڤییاتییێ زێدەکرن د ئاستێ کەرستەیاندا دهێتە کرن.
- **پێش و پاش کرنا کەرستەیان:** ئەڤە زێدەتر بۆ درستکرنا ڕیتمێ یان ئالوزکرنا واتایێ دهێتە بکارهینان و دبیتە ئەگەرێ داهێنانا زمانی و درستکرنا شێوازی بۆ نڤیسەری.

٢- لادانێن سینتاکسی د گۆتنێن پێشییاندا:

د ئەڤی تەوەریدا بتنێ دێ لادانێن سینتاکسی وەرگرین و کارێ لادانێ دێ لدویف ئەڤان هەردوو خالان بیت:

١- کرتاندنا(ژێبرن) پێکهێنان:

کرتاندن ئێک ژ لادانێن سینتاکسییە، کو پێکهێنەکێ رستەیێ یان گرێێ د پێکهاتا رستەیێ یان گرێیاندا دهێنە ژێبرن یان کرتاندن ژبۆ پیخەمەت ئابووریکرنا ئاخفتنێ بکاردهێت، بەلێ ب مەرجەکێ کارتێکرنێ لسەر لایەنی ڕێزمانی یان واتایی نەکەت، کرتاندنا پێکهێنێن ڕستەیێ (بکەر، نیهاد، بەرکارێ (ڕاستەوخۆ و نەڕاستەوخۆ) و کار) هەروەسا و نیشانەیا (ڕێککەفتنێ، دۆخێ تیان و دووبارەکرنێ) و ئامرازێن(پەیوەندییێ، لێکدانێ و گەهاندنێ) د پێکهاتا گۆتنێن پێشییاندا هاتینە دیارکرن.

٢- جهگوهۆڕینا پێکهێنێن ڕستەیێ:

جهگوهۆڕینا پێکهێنێن ڕستەیێ ئێک ژ لادانێن سینتاکسییە، کو د پێکهاتا رستەیێدا دهێتە ئەنجامدان، ئانکو پێش و پاشکرنا پێکهێنێن ڕستەیێ ژبۆ پیخەمەت خەملاندن و داهێنانا زمانەکێ جودا ژ زمانێ ئاسایی، ئەڤ چەندەژی یاساییا ڕێزبەندییا پێکهێنان د زمانێ کوردیدا لاددەن. ئەو پێکهێنێن رستەیێن کو ل سەری هاتینە دیارکرن د هندەک گۆتناندا جهگوهۆرین کرینە.

١-*ئەز چیا تو چیا، کی ژ گۆلکرا هەرت گیا ؟* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١)

د ئەڤێ گوتنا پێشیاندا سێ لادانێن سینتاکسی هەنە:

لادانا کارێ بێهێزێ (بم) د لاڕستەیا ئێکێ(ئەز چیا) دا و کارێ بێهێزێ (بی) د لاڕستەیا دوویێ(تو چیا)دا.

أ- لادانا نیشانەیێن ڕێککەفتنا(م) د لاڕستەیا ئێکێدا و (ی) د لاڕستەیا دوویێدا.

ب- لادانا ئامرازێ لێکدانێ(و) د ناڤبەرا لاڕستەیا ئێکێ و دوویێدا.

ت- لادانا نیشانا دۆخێ تیان(ی) ل دوماهییا گرێیا ناڤییا(گیا).

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٢- *ئەگەر شتەغالی زیڤ بت کەرکرن زێرە.*   (دێرشەوی،٢٠٠٠: ٥)

لادانا سینتاکسییا ئەڤێ گۆتنێ ئەڤەیە، کو ئامرازێ لێکدانێ (بەلێ) د ناڤبەرا لاڕستەیا ئێکێ (ئەگەر شتەغالی زیڤ بت) و دوویێ(کەرکرن زێرە)دا هاتییە لادان.

٣- *ئەز دبێژم برا تۆ دبێژی کریڤ!*   (دێرشەوی،٢٠٠٠: ١٠)

لادانێن ئەڤێ گۆتنا پێشییاندا، ئەڤ جۆرەنە:

أ- لادانا ئامرازێ لێکدانێ(و) دناڤبەرا لاڕستەیا ئێکێ(ئەز دبێژم برا) و لاڕستەیا دوویێ(تو دبێژی کریف)ێدا.

ب- لادانا گرێیا پێشناڤییا بەرکارێ نەڕاستەوخۆ (ەتە) ل پشتی کارێ (بێژم) د لاڕستەیا ئێکێدا، هەروەها لادانا گرێیا پێشناڤییا(ەمن) بەرکارێ نەڕاستەوخۆ ل پشتی کارێ(دبێژی) د لاڕستەیا دوویێدا.

٤- *ئەو مال خراب بیت ئەوا ژن تێدا بیت مالخوی.*   (دێرشەوی،٢٠٠٠: ١٠)

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ(کو) د لارستەیا دوویێدا ل پشتی نیشانا دۆخێ خستنەسەرێ(ا) ب ئەڤی ئاوایی(ئەوا کو ژن تێدا بیت مالخوی).

ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندیێ ل پێشییا گرێیا ناڤییا(مالخوی)، کو یا دروست ئەڤەیە (ببتە مالخوی).

٥- *ئەوێ تێلا خوە بێخت گوهێ خوە دزانت کا وێ چ دڤێت؟!*   (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١١)

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ(کو) د لاڕستەیا ئێکێدا ل پشتی نیشانا دۆخێ خستنەسەرێ (ێ) ب ئەڤی ئاوایی(ئەوێ کو تێلا خوە بێخت گوهێ خوە).

ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ ل پێشییا گرێیا ناڤییا(گوهێ خوە).

ت- لادانا بکەری(ئەو) د لاڕستەیا دوویێ(دزانت کا وێ چ دڤێت).

٦- *ئێشا تلیێ ئێشا لاشی هەمیێ*[1]   (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٢)

لادانا سینتاکسییا ئەڤێ گوتنێ ، لادانا نیشانا ڕێککەفتنێیە بۆ کەسێ سێیێ یێ تاک(ە) ل دوماهییا ڕستەیێ.

٧- *ئەو مری ناکەڤت ل بەر وی گری.*   (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١١)

جهگوهۆرینا گرێیا پێشناڤییا بەرکارێ نەڕاستەوخۆ ئێك ژ جۆرێن لادانێن سینتاکسییا پێکهێنانە، وەکو ئەڤێ گۆتنێ کو ئەڤ گرییێ(ل بەر وی گری) بۆ پشتی کارێ ڕستەیێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هاتییە ڤەگوهاستن، یا دروست ئەوە د زمانێ کوردیدا کار ل دوماهییا ڕستەیێ دهێت (ئەو مری ل بەر وی گری ناکەڤت).

٨- ئاهێن ڤی دەستی نامینن ل وی دەستی. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٣)

د ئەڤێ گۆتنێدا هەر وەکو یا (٧) ب هەمان شێوەیە، کو جهگوهۆڕینا گرێیا پێشناڤییا بەرکارێ نەڕاستەوخۆ(ل وی دەستی) بۆ پشتی کارێ ڕستەیێ، یا دروست ب ئەڤی ڕەنگییە (ئاهێن ڤی دەستی ل وی دەستی نامینن).

٩- ئاشڤانێ ئاشێ میرا[٢] ب خولامە! (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٤)

نیشانەیا دووبارەکرنێ، ئێک ژ جۆرێن نیشانەیێن ناڤینە و ئەڤ نیشانا د گرێیا ناڤییا (ئاشڤانێ ئاشێ میرا)، هاتییە لادان، کو پێدڤیبوو ب ئەڤی شێوەیی با (ئاشڤانێ ئاشێ میرا ب خولامە!).

١٠- ئاڤ ل گۆلادا بمینت وێ گەنی بیت. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٦)

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ (ئەگەر) لبەری لاڕستەیا ئێکێ.
ب- لادانا بکەری (ئاڤ) ل دەستپێکا لاڕستەیا دوویێ(وێ گەنی بیت)دا.

١١- ئاگری ب دارێن هویر هلکە. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٧)

لادانا نیشانەیا فەرمانی (ب) لگەل کارێ ڕستەیێ ئێک ژ ئەوان نیشانانە، کو د گۆتنێدا دهێتە لادان و د ئەڤێ نموونەیێدا ژی ب هەمان شێوە لگەل کارێ (هلکە) هاتییە لادان.

١٢- ئاخا کەندالا دبت تازەهیا مالا. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٩)

لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ (ە)، ئێک ژ جۆرێن لادانا سینتاکسییا بەربەلاڤە، د ئەڤێ نموونەیێدا ئەڤ ئامرازە ل پێشییا گرێیا ناڤییا(تازەهیا مالا) هاتییە لادان.

١٣- ئەرڤازی بێ نشیڤی نینن. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢١)

هەڤالناڤێ نەرێ (چ) پێکهێنێ گرێیە، کو ڕۆلێ دیارکەری دبینیت و ل دەستپێکا گرێیا ناڤییا(ئەرڤازی)دا د ئڤێ گۆتنێدا هاتییە لادان.

١٤- ئەز گۆشت ناخۆم بەلێ ئەزێ نانێ خوە ب ئاڤکێ بخۆم. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢١)

نیشانەیا دۆخێ تیان(ێ)، ئێک ژ ئەوان نیشانانە، کو د ئەڤێ نموونەیێدا ل دوماهییا گرێیا ناڤییا بەرکارێ ڕاستەوخۆ (گۆشت) هاتییە لادان.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

١٥- *ئێك ب صەدا و صەد ب ئێك.*[٣] (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢٢)

أ- لادانا نیشانەیا ڕێككەفتنێ(ن) د هە دوو لاڕستەیاندا، كو د بنەڕەتدا ئەڤە دروستە، لاڕستەیا ئێكێ (ئێك ب صەدا نە) و لاڕستەیا دوویێ نیشانەیا ڕێككەفتنێ (ە) یە، كو پێدڤییە ب ئەڤی شێوەیی بیت (صەد ب ئێكێیە).

ب- لادانا نیشانەیا دۆخێ تیان(ێ) ل دوماهییا گرێیا گرێیا پێشناڤییا تەواوكەری(ب ئێك)یدا.

١٦- *ئەوێ بلند بفرت وێ نزم بكەڤت.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢٣)

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ(كو) د لاڕستەیا ئێكێدا ل پشتێ نیشانەیا دۆخێ خستنەسەرێ(ێ) ب ئەڤی ئاوایی(ئەوێ كو بلند بفرت).

ب- لادانا بكەری (ئەو) د لاڕستەیا دوویێدا.

١٧- ئەوێ دگرست ئەو دپرست. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢٣)

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ(كو) د لاڕستەیا ئێكێدا ل پشتێ نیشانەیا دۆخێ خستنەسەرێ(ێ) ب ئەڤی ئاوایی(ئەوێ كو دگرست).

ب- لادانا گرێیا ناڤیا بەركارێ ڕاستەوخۆ د هە ردوو لاڕستەیاندا.

١٨- ئەوێ دخوازت ڕویەك ڕەشە، ئەوێ نەدت هەر دۆ روی ڕەشن. (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢٣)

ئەڤ گۆتنە ئەڤان لادانان بخوەڤەدگریت:

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ(كو) د لاڕستەیا ئێكێ ل پشتی نیشانەیا دۆخێ خستنەسەرێ(ێ) ئەڤی ئاوایی(ئەوێ كو دخوازت)، هەروەها ب هەمان شێوە د لاڕستەیا سێیێ(ئەوێ كو نەدەت)ژیدا.

ب- لادانا گرێیا ناڤیا بەركارێ ڕاستەوخۆ د هە ردوو لاڕستەیێن ئێكێ و سێیێدا.

ت- لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ(ب) ل پێشییا گرێیا ناڤیا(ڕۆیەك) د لاڕستەیا دوویێدا، ب هەمان شێوە ئەڤ ئامرازە ل پێشییا گرێیا ناڤیا(هەر دۆ روی) د لاڕستەیا چوارێدا.

پ- لادانا نیشانەیا دۆخێ تیان(ی) ل دوماهییا گرێیا پێشناڤییا(ڕۆیەك) د لاڕستەیا دوویێدا، لادانا نیشانەیا دۆخێ تیان(ان) ل دوماهییا گرێیا پێشناڤییا(هەر دۆ روی) د لاڕستەیا چارێدا.

١٩- *خەم بلا بۆ وی دەمی بت.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢٣)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

د ئەڤێ گۆتنێدا گرێیا ناڤی (ئەو خەم) کو بکەرێ ڕستەیێیە، بۆ پێشڤە هاتییە، ئانکو جهێ خۆ لگەل (بلا) گوهۆڕییە و یا دروست پێدڤییە ب ئەڤی شێوەیی با (بلا ئەو خەم بۆ وی دەمی بت) .

٢٠- *حەقی ما بیا عەمەر بەندێ مەهر نەدکر؟* (دێرشەوی، ٢٠٠٠ : ١٠١)

د گۆتنا ل سەریدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ (ئەگەر) ل پێشییا لاڕستەیا ئێکێ (حەقی ما بیا).

ب- لادانا نیشانا نقشێ نێر (ی) یا دۆخێ تیان لگەل گرێیا ناڤییا بکەری د لاڕستەیا دوویێدا (عەمەر).

٢١- *هەتا کورۆر تالان نەکرن نەرەڤین.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠ : ١٠٣)

لادانێن سینتاکی د ئەڤێ گۆتنێدا ئەڤەنە:

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ (کو) لگەل لاڕستەیا ئێکێ (هەتا کورور).

ب- لادانا بکەری د لاڕستەیا ئێکێدا کو (ئەوان)ە و یا دروست دڤێت ب ئەڤی ڕەنگی با (هەتا ئەوان کورور تالان نەکرن،) و لادانا بکەری د لاڕستەیا دوویێدا کو (خەلکێ کورور)ێیە، ئانکو (خەلکێ کوروری نەرەڤین).

٢٢- *خەوا باب کوژتیا تێ، خەوا زك برچیا نایێ.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١١٣)

لادان د ئەڤێ گۆتنێدا بریتییە ژ لادانا ئامرازێ پەیوەندی، ئانکو پێدڤییە ئامرازێ پەیوەندییێ (بەلێ) بکەڤیتە د ناڤبەرا هەردوو لاڕستەیاندا، ب ئەڤی شێوەیی (خەوا باب کوژتیا تێ بەلێ خەوا زك برچیا نایێ).

٢٣- *خوین نابتە ئاڤ.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠ : ١١٥)

د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:

أ-لادانا گرێیا ناڤییا هەڤالکارێ دەمی (چ جاران) ل پشتی گرێیا ناڤی (خوین).

ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندی (ە) ل پێشییا گرێیا ناڤییا (ئاڤ).

٢٤- *خوش خەبەرە بەلێ من نە باوەرە.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠ :١١٦)

أ- لادانا سینتاکی د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا ب ئەڤی ئاوایە:

ب- لادانا بکەری د لاڕستەیا ئێکێدا.

ت- لادانا بەرکارێ ڕاستەوخۆ و کاری د لاڕستەیا دوویێدا.

٢٥- *دەڤێ وی ژ گرارێ دشەوگت پف دکت کەفچك.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٢٧)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

أ- د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:
ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ (بەلێ) لبەری لاڕستەیا دوویێ.
ت- لادانا بکەری کو (ئەو)ە د لاڕستەیا دوویێدا.
پ- لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ (ە) ل پێشییا گرێیا ناڤییا (کەفچك).
ج- لادانا نیشانا دۆخێ تیان(ی) ل دوماهییا (کەفچك).

٢٦- *دەستا تاڤێژت کەفچك و نزا مالا داوەتێ ل کویدێیە؟* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٣٠)

لادانا سینتاکسییا گۆتنا ل سەری ئەڤەیە:
أ- لادانا بکەری د هەردوو لاڕستەیاندا ب ئەڤی شێوەیی: یا دروست پێدڤییە لاڕستەیا ئێکێ ب ئەڤی ڕەنگی با (ئەو دەست تاڤێژت کەفچك.) و لاڕستەیا دوویێ پێدڤییە ب ئەڤی شێوەیی بیت (ئەو نزانت ...).
ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ (ە) ل پێشییا گرێیا ناڤییا (کەفچك).
ت- لادانا نیشانا دۆخێ تیان ل دوماهییا کەفچك و یا دروست (کەفچکی)یە.
پ- جهگوهۆڕینا گرێیا ناڤی (مالا داوەتێ) یا کو ب ئەرکێ بەرکارێ ڕاستەوخۆ ڕادبیت بۆ پشتی کارێ (نزا).

٢٧- *دل شویشەیە هەکە شکەست ناجەبرت.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٣٣)

لادانا سینتاکسی د ئەڤێ گۆتنێدا بریتییە ژ لادانا بکەری د هەردوو لاڕستەیێن دوویێ و سێیێدا، ئانکو یا دروست پێدڤییە ب ئەڤی شێوەیی با (دل شویشەیە، هەکە دل شکەست، دل ناجەبرت).

٢٨- *دنیا دهەژت بەلێ خراب نابت!* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٣٩)

لادانا سینتاکسی د ئەڤێ گۆتنێدا بریتییە ژ لادانا بکەری د لاڕستەیا دوویێدا، ئانکو یا دروست پێدڤییە ب ئەڤی ڕەنگی با (دنیا دهەژت بەلێ دنیا خراب نابت).

٢٩- *دیتنا دەینداری نەخوش ترە ژ پێڤەدانا کۆرەماری!* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٤١)

لادانا سینتاکسی د ئەڤێ گۆتنێدا بریتییە ژ جهگوهۆڕینا گرێیا پێشناڤی (ژ پێڤەدانا کۆرەماری) بۆ دوماهییا ڕستەیێ.

٣٠- *دخۆم نان و ئاڤێ من منەتا کەسی ناڤێ.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٤١)

لادانا ئەڤێ گۆتنێ بریتییە ژ:
أ- لادانا بکەری کو (ئەز)ە د لاڕستەیا ئێکێدا.

ب- پاشئێخستنا گرێیا بەرکارێ ڕاستەوخۆ کو (نان و ئاڤێ)یە بۆ پشتی کاری، یا دروست ئەوە کو پێدڤییە ل پێشییا کاری بهێت.

ت- لادانا ئامرازێ لێکدانێ (و) د ناڤبەرا هەردوو لاڕستەیاندا.

٣١- *دبێژت بەلێ ناپێژت.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٤٦)

د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:

أ- لادانا بکەری د هەدوو لاڕستەیاندا.

ب- لادانا بەرکاری د هەدوو لاڕستەیاندا.

٣٢- *ڕەحمەت ل گۆڕا کفن دزا* (دێرشەوی، ٢٠٠٠ :١٥٣)

د ئەڤێ گۆتنێدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:

أ- لادانا کارێ بێهێز (بت).

ب- لادانا نیشانا دۆخێ تیان(ی) ل پشتی پەیڤا(کفن دز).

٣٣- *ژ تەحنا مرۆڤ خوە تاڤێژت بەحرا.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٧٥)

د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:

أ-پێشڤەهینانا گرێیا پێشناڤیا بەرکارێ نەڕاستەوخۆ (ژ تەحنا) بۆ بکەرێ ڕستەیێ (مرۆڤ)

ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندی (ە) ل پێشییا (بەحرا).

٣٤- *ژ هێلوینێ چۆ کولوینێ.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ١٧٥)

لادانا سینتاکسی د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا بریتییە ژ:

أ- لادانا بکەری.

ب- لادانا ئامرازێ پەیوەندییێ (ە) ل پێشییا گرێیا ناڤیا (کولوینێ).

٣٥- *سەرێن نە ب سەرئێکڤە ناچن دەڤ ئێکڤە.* (دێرشەوی، ٢٠٠٠: ٢٢٦)

د ئەڤێ گۆتنا ل سەریدا لادان ب ئەڤی ڕەنگییە:

أ- لادانا ئامرازێ گەهاندنێ (کو) د لا ڕستەیا ئێکێدا (سەرێن نە ب سەرئێکڤە).

ب- لادانا کارێ بێهێز (بت) د لاڕستەیا ئێکێدا کو پێدڤییە ب ئەڤی ڕەنگی بیت (سەرێ کو نە ب سەرئێکڤە بیت).

ت- لادانا ئامرازێ پەیوەندی (ە) کو پێدڤییە ل پێشییا گرێیا ناڤیا (دەڤ ئێکڤە)ڤە هاتبا نڤێسین.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەنجام:

١- د ڕستەیێن سادەدا لادانێن سینتاکسی کێمترن ژ ڕستەیێن نەسادەدا.

٢- ئەو پێکهێنێن رستەیێ ئەوێن کو بەر ب لادانێن سینتاکسییێن کرتاندنێ دکەڤن، ئەڤەنە: (بکەر، نیهاد، بەرکارێ ڕاستەوخۆ، بەرکارێ نەڕاستەوخۆ و کار).

٣- ئەو نیشانەیێن بەر ب لادانێن سینتاکسییێن کرتاندنێ کەفتینە، ئەڤەنە: (نیشانەیا دۆخێ تیان، نیشانەیا ڕێککەفتنێ، نیشانەیا فەرمانی و نیشانەیا دووبارەکرنێ).

٤- ئەو ئامرازێن بەر ب لادانێن سینتاکسییێن کرتاندنێ کەفتینە، ئەڤەنە: (پەیوەندییێ، لێکدانێ، گەهاندنێ).

٥- جهگوهۆڕینا پێکهێنێن ڕستەیێ کو ئەرکێ (بکەر، بەرکارێ ڕاستەوخۆ، بەرکارێ نەڕاستەوخۆ) دبینن، د ئەوان گۆتنێن مەزناندا ئەوێن هاتینە پێش و پاشکرن و یاسایا ڕێزبەندییا پێکهێنان هاتییە لادان

پەراوێز:

١- د ئەڤێ گۆتنا پێشناندا کارێ ڕستەیێ کارێ بێهێزە د تافێ نهۆدا، لەورا ب شێوەیێ مۆرفیما سفر سەرەدەری لگەل دهێتەکرن، یا باشتر بوو ب ئەڤی ڕەنگی با(ئێشا تلیێ ئێشا لاشی هەمییێیە)، ئەڤ کارە ب خوە د روویێ سەرڤەیێ رستێ و گوتنێدا دەرناکەڤیت، ژبەرهندێ د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا ب لادانا کاری نەهاتییە دیارکرن.

٢- د ئەڤێ گۆتنێدا ژبلی لادانا سینتاکسییا زمانی، لادانا دەنگیژی د پەیڤا(میرا)دا هەیە، ئەوژی فۆنیما(ن) یا نیشانەیا کۆمکرنێ(ان) ژبۆ سڤککگۆتنێ ل دوماهییا پەیڤا (میرا) هاتییە لادان، گەلەک نموونە ب ئەڤی ئاوایی د ڤەکۆلینێدا هەنە،بەلێ چونکی بابەتێ مە بخۆڤەناگریت،ئاماژە مە پێنەدایە.

٣- د ئەڤێ گوتنێژیدا وەکو گۆتنا ژمارە(٦)کارێ بێهێز دەرنەکەڤتییە، پێدڤیبوو ب ئەڤی شێوەیی بیت (ئێك ب صەدانە و صەد ب ئێکێیە).

ژێدەر:

١- ژێدەر ب زمانێ کوردی:

١- ئەحمەد، سافیە محمد (٢٠١٣)، لادان لە شیعری هاوچەرخی کوردیدا، هەولێر: چاپخانەی حاجی هاشم.

٢- دێرشەوی، مەلا مەحمودێ (٢٠٠٠) مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا، چاپا دووێ، هەولێر: چاپخانەی زانکۆی سەلاحەددین.

٣- سەعید، ناز ئەحمەد (٢٠١٠)، لادان لە شیعری لەتیف هەڵمەت، نامەی ماستەر، زانکۆی سلێمانی.

٤- عەبدوڵلا، ئیدریس (٢٠١٠) شێواز و شێوازگەری، چاپی یەکەم، هەولێر: بڵاوکراوەکانی ڕێکخراوی زمانناسی کوردستان.

٥- عەبدوڵلا، ئیدریس (٢٠١٢)، شێواز، چاپی یەکەم، هەولێر: منارە.

٦- عەبدۆڵلا، ئیدریس (٢٠١٣) شێوازگەری لادان، سلێمانی: بەڕێوەبەرایەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی.

٧- كاكى، حەمە نورى عومەر (٢٠٠٨)، شێواز لە شیعرى كلاسیكى كوردیدا، سلێمانى: مەڵبەندى كوردۆلۆجى.

٨- كانەبى، دلێر سادق (٢٠٠٩)، هەندێ لادانى زمانى لای سێ شاعیرى نوێخوازى كورد (لێكۆڵینەوەیەكى زمانەوانییە)، چاپى یەكەم، هەولێر: دەزگاى توێژینەوە و بڵاوكردنەوەى موكریانى.

٩- مەحموود، ئازاد ئەحمەد(٢٠١٢) بونیاتى زمان لە شیعرى هاوچەرخى كوردیدا، چاپى دووەم، هەولێر:بڵاوكراوەى ئەكادیمیایى كوردى.

٢-ژێدەر ب زمانێ فارسى:

١٠- احمدى،بابک (١٣٨٦)، ساختار و تاويل متن، تهران: نشر مرکز.

١١- ايگلتون،ترى (١٣٨٣)، پيش درآمدى بر نظريه ادبى، ت:عباس مخبز، تهران: نشر مرکز.

١٢- داد،سيما (١٣٨٥)، فرهنگ اصطلاحات ادبى/ واژەنامه مفاهيم و اصلاحات ادبى فارسى و اروپايى به شيوه تطبيقى و توضيحى، چاپ سوم، تهران:انتشارات مرواريد.

١٣- كدكنى، محمدرضا (١٣٦٨)، موسيقى شعر، تهران: نشر آگاه.

٣- ژێدەر ب زمانێ عەرەبى:

١٤- سليمان،فتح الله احمد، (١٩٩٥)، الاسلوبية مدخل نظري و دراسة تطبيقية، الاردن.

١٥- مولود، باودين كريم (٢٠١٠)، البنى الشعرية في مسرحيات محيى الدين زنكنة، اربيل: مطبعة منارة.

١٦- اليافي ،نعيم (٢٠٠٨)، تطوير الصورة الفنية في الشعر العربي الحديث، دمشق: صفحات للدراسات و النشر.

الحذف النحوي في الامثال

الملخص:

الامثال (اقوال الحكماء) احدى الادوات المهمة في الادب واللغة، التي تستخدم عادة من قبل متكلمي اللغة لغرض ايصال المعنى بشكل ملخص. هذه الظاهرة تتم من خلال تاثير اللغة، لهذا الحذف من المواضيع المهمة في التكوين اللغوي للامثال.

الحذف في اللغة عبارة عن حذف بعض العناصر من اللغة، تستخدم عادة لغرض التخفيف ومنع التكرار. المنهج المستخدم في هذا البحث هو المنهج الوصفي. سبب اختيار هذا البحث هو انه في اللغة الكوردية من ناحية النحو بعض العناصر لاتظهر في الامثال، يرجع ذلك الى موضوع الحذف.

الغرض الرئيسي من هذا البحث هو معرفة اي نوع من الحذف النحوي يظهر اكثر في الامثال، وتم اختياره كعنصر للبحث.

فرضيات هذا البحث هي، هل الحذف موجود في كل الامثال؟ اي عنصر من تركيب الامثال ممكن حذفه؟ اي حذف موجود في الجملة البسيطة وايها موجود في الجملة المركبة؟

الكلمات الدالة: *الحذف، الامثال، الحذف النحوي، العنصر المحذوف.*

Syntactical Deletion in the Proverbs

Abstract:

Proverbs (Statements by Wisemen) are one of the important tools in literature and language, which are usually used by language speakers for the purpose of conveying the meaning in a brief way. This phenomenon takes place through the influence of language, for this deletion is one of the important topics in the linguistic formation of proverbs.

Omission in a language is the removal of some elements from the language, usually is used for the purpose of justifying and preventing repetition.

The method which is used in this research is the descriptive method.

The reason for selecting this research is that in the Kurdish language, in terms of grammar, some elements do not appear in the proverbs, due to the subject of deletion.

The main purpose of this research is to find out which type of syntactical omission appears more in proverbs, and it was chosen as an element of research.

The hypotheses of this research is, does the omission present in all the proverbs? can any element of the structure of the proverbs be deleted? Which deletion is in the simple sentence and which one is in the compound sentence?

Keywords: *Deletion, Proverbs, Grammatical Deletion, Omitted Element.*